

Inkomst av arbete efter pensionering

Sammanfattning

Inledning

Det understryks allt oftare i EU:s sysselsättnings- och socialpolitik att människor måste arbeta längre och att den faktiska pensionsåldern måste höjas. De senaste åren har det blivit vanligare att européer fortsätter att arbeta även sedan de uppnått den ålder då de har rätt till lagstadgad pension eller tjänstepension. Sysselsättningsnivån bland personer i åldern 65–69 år har ökat från 8,8 procent 2005 till 10,5 procent 2011, vilket är anmärkningsvärt, i synnerhet i en tid av ekonomisk kris. Under detta europeiska år för aktivt åldrande och solidaritet mellan generationerna har en särskild Eurobarometer visat att en tredjedel vill fortsätta att arbeta efter pensionsåldern och att 6 av 10 tycker att det ska vara möjligt för människor att göra detta.

I den här undersökningen utforskas skälen till varför pensionärer vill förvärvsarbeta och i vilken utsträckning detta beror på att de måste dryga ut sina inkomster. I undersökningen svarar man på frågan vilka pensionärer det är fråga om och vilken typ av arbete de utför och avslutar med rekommendationer till politiska beslutsfattare och arbetsgivare. Bakgrundsfakta är hämtade från litteraturen, analyser av EU:s databaser och sju länderstudier.

Sammanhang

I Europeiska kommissionens vitbok om pensioner från 2012 beskrivs de problem som befolkningens åldrande innebär för pensionssystemens hållbarhet. Medlemsstaterna har agerat genom att höja pensionsåldern och göra det mindre attraktivt att gå i pension i förtid i hopp om att en ökad sysselsättning bland personer under och över pensionsåldern ska ha en positiv inverkan på pensionssystemens hållbarhet.

Resultat

Sysselsättningsnivåerna bland pensionärer har sedan 2005 ökat mest i Finland, Storbritannien, Litauen, Tyskland och Österrike.

Motivationsfaktorer

- Omkring en femtedel av pensionärerna arbetar av ekonomiska skäl. De har i regel låga inkomster och otrygga arbetsförhållanden.
- För de flesta kommer motivationen mestadels från andra faktorer: arbetet ger kontakter med arbetskamrater och kunder, möjligheter till lärande och en chans att bidra till samhället.

Arbetande pensionärens profil

- Arbetande pensionärer är ofta yngre och män. Det är vanligare att pensionärer arbetar om de är högutbildade, bor i tätorter eller har bostadslån.
- Den senaste ökningen av sysselsättningsnivåerna har emellertid främst gällt kvinnliga och medelutbildade pensionärer.
- Bland pensionärer som inte arbetar skulle en betydande andel vilja arbeta men kan inte hitta någon lämplig sysselsättning. Många var redan före pensioneringen missgynnade på arbetsmarknaden.

Anställningsavtal

- Majoriteten arbetar deltid.
- Omkring hälften är egenföretagare. Ofta handlar det om enmansföretag med en enda uppdragsgivare.

- Nästan en femtedel av de arbetande pensionärerna har visstidsanställningar. Det är mer än bland andra åldersgrupper och är i större utsträckning en följd av arbetstagarens preferenser.
- En del arbetar svart.
- Pensionärer arbetar relativt ofta inom jordbruks- och fiskerisektorn, inom de fria yrkena eller inom den vetenskapliga och tekniska sektorn.

Skäl till varför man anställer pensionärer

- I takt med att samhället åldras utgör pensionärer en allt större del av organisationernas kundbas. Med pensionärer bland personalen blir det lättare för företagen att förstå dessa kunders preferenser och att nå ut till dem.
- Organisationer uppskattar att pensionärer ofta är öppna för flexibla anställningsavtal.
- Genom att skjuta upp rekrytering och utbildning av nyanställda minskar man kostnaderna.
- Enligt arbetsgivarna är arbetsmotivationen särskilt hög bland pensionärer.

Slutsatser

Rekommendationer till politiska beslutsfattare

- Det kan vara berikande och givande att arbeta efter pensioneringen, men att aktivt stödja detta kan få negativa effekter. Det kan uppfattas som en urholkning av rätten att gå i pension. Det riskerar att marginalisera människor som kanske inte kan arbeta eller som bidrar till samhället genom att till exempel vårda andra och ägna sig åt frivilligarbete. Och även om bevisen på makronivå pekar på motsatsen strider det mot allmänhetens uppfattning att äldre personer minskar sysselsättningsmöjligheterna för yngre personer.
- Man bör se till att pensionerna räcker till, så att inte pensionärer tvingas arbeta av ekonomiska skäl.
- Flera miljoner européer som är över pensionsåldern arbetar redan. Institutioner som inte utformades med detta i åtanke måste ändras. Minimilönen gäller till exempel inte alltid för pensionärer. Arbetsgivarnas sjukförsäkringar för sina anställda kanske inte omfattar pensionärer. Det kan dessutom krävas en period utan anställning innan en pensionär tillåts fortsätta att arbeta.

- De ekonomiska incitamenten bör stärkas så att det lönar sig för pensionärerna att arbeta genom att de får bättre inkomster under tiden de arbetar och höjer sin framtida pension. För det övriga samhället bör arbete efter pensionering löna sig genom de besparingar som följer av att utbetalningen av statliga pensioner skjuts upp och genom att svartarbete försvinner. Lönebaserade och behovsprövade pensioner gör det mindre attraktivt att arbeta.
- Det behövs tydlig information och lagstiftning så att pensionärer som vill arbeta och arbetsgivare som vill anställa dem kan göra detta.
- En öppen arbetsmarknadspolitik, stöd till integration och tillgång till arbete gynnar personer i alla åldrar. Många pensionärer ger upp tanken på att leta efter arbete långt innan de går i pension.

Rekommendationer till företag

- Pensionärer, eller anställda som just ska gå i pension, kan välja att inte arbeta. De vill ofta ha kortare arbetstid och deras val är i hög grad beroende av om företagen erbjuder sådana flexibla lösningar.
- Vikten av det arbete som pensionärer utför bör lyftas fram och en arbetsmiljö bör skapas som tar hänsyn till deras behov. Sådana sociala aspekter är viktiga för personer i alla åldrar, men har ofta större betydelse för pensionärer som ibland kan känna av fördomar från omgivningen.
- Samtal före pensioneringen kan förändra inställningen hos pensionären och arbetsgivaren och göra det möjligt att ta fram skraddarsydda lösningar för tiden efter pensionering.
- Att låta pensionärer få ansvar för utbildning och mentorskap kan stärka kunskapsöverföringen. Det brukar välkomnas av arbetskamraterna och löser långsiktigt problem med bristande överensstämmelse mellan utbud och efterfrågan på kompetens genom att man på så sätt integrerar yngre arbetstagare.

Mer information

Rapporten *Income from work after retirement in the EU* hittar du på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1259.htm>

För mer information kontakta Hans Dubois, forskare:
hdu@eurofound.europa.eu